

au circulat în zona Braşovului în prima epocă menţionată, se evidenţiază didrahmele emise la Histria, tetradrahmele lui Filip II şi Alexandru cel Mare, tetradrahmele thasiene, drahmele din Apollonia şi Dyrrachium, emisiunile geto-dacice, denarii romani republicani, proveniţi în parte din atelierele locale ale Daciei.

Înşiruirea cronologică a monedelor romane imperiale deţinute de Muzeul judeţean Braşov (de la Augustus la Theodosius II) demonstrează, pe de o parte, influenţa puternică a Imperiului roman la nord de Dunăre în decursul secolelor, iar pe de altă parte, continuitatea populaţiei daco-romane şi romanice în zonă.

Merită să remarcăm eforturile autorilor în identificarea exactă a provenienţei descoperirilor, menţionată doar în cazul unor date certe.

Din cele 962 de monede catalogate cu toate datele tehnice necesare, reţin atenţia monede mai rare, sau de o valoare numismatică deosebită emise la Histiae, Sicyone, Achaia, Amisos, Parthia (Praetes al III-lea), Egipt (Ptolemaios al II-lea Philadelphus şi Ptolemaios al III-lea Euergetes), Lucania — Poseidonia, Brutti — Crotona.

Dorim să atragem atenţia asupra sistemului de referinţă pentru monedele romane republicane: raportarea acestora la cele trei cataloage Grueber, Sydenham şi Crawford pentru fiecare piesă în parte. Sistemul se dovedeşte deosebit de util, deoarece oferă prilejul de comparare între datările, sensibil diferite, stabilite în cataloagele mai sus menţionate.

Varianta în limba franceză a introducerii şi bogatul material ilustrativ, de o ireproşabilă calitate, completează înalta ţinută ştiinţifică a acestui volum.

Punând în circuitul ştiinţific un valoros material documentar, lucrarea de faţă reprezintă un exemplu de valorificare şi în acelaşi timp, un îndemn pentru editarea unor astfel de lucrări de către toate muzeele care deţin valori de interes numismatic şi istoric.

DANA BALĂNESCU

EUGEN CHIRILĂ, NICOLAE GUDEA, VALERIU LAZĂR, ANDREI ZRINYI, *Tezaur şi descoperiri monetare din Muzeul judeţean Mureş*, Tîrgu Mureş, 1980, 174 p. + XXX. pl.

Volumul de faţă se înscrie în activitatea de valorificare ştiinţifică a materialului numismatic din muzeele transilvănene, iniţiată cu ani în urmă de Cabinetul numismatic al Institutului de istorie şi arheologie din Cluj-Napoca, după cum o mărturisesc primii doi autori în prefaţa unei alte monografii, apărute la Sighişoara în anul 1972. Într-adevăr reputatul cercetător în domeniul numismatiei şi istoriei vechi, E. Chirilă, a introdus în istoriografia noastră sistemul de publicare monografică a tezaurilor monetare, contribuind astfel la o mai bună cunoaştere atât a descoperirilor în sine cât şi a imaginii de ansamblu a circulaţiei monetare din diferite zone şi perioade istorice.

Lucrarea, editată de Muzeul judeţean Mureş, prezintă într-o manieră sobră şi îngrijită descoperirile monetare din patrimoniul acestui muzeu, aparţinând unor diverse categorii monetare, descoperiri care permit autorilor raportarea la alte descoperiri mai vechi şi, în acelaşi timp, elucidarea unor probleme de ordin numismatic şi istoric.

Primul studiu (*Tezaurul monetar de la Sînvăşii, sec. II—I î.e.n.*) se referă la un tezaur compus din 44 denari republicani romani. După prezentarea listei acestor monede, autorii discută câteva aspecte ale penetraţiei denarului republican roman şi evenimentele care au determinat îngroparea acestui tezaur (dezmembrarea regatului lui Burebista, p. 14). În încheiere, este prezentată lista descoperirilor de acest gen din judeţul Mureş, precum şi alte 91 monede romane republicane, thasiene, Dyrrachium, Apollonia, tetradrahme dacice, din colecţia Muzeului judeţean Mureş, alături de aşezări dacice, semnalate sau cercetate sistematic. Toate aceste descoperiri demonstrează existenţa unei populaţii numeroase în această zonă, integrate sub aspect po-

litic, economic și social în istoria Daciei din perioada respectivă.

Al doilea studiu, alături de lista celor mai reprezentative monede din epoca stăpînirii romane din colecțiile Muzeului județean Mureș și repertorierea așezărilor din această epocă, prilejuiește autorilor considerații privind intensitatea vieții urbane și rurale, fenomenul de romanizare și sistemul de fortificații.

Un număr de 102 monede post-aureliene și bizantine din patrimoniul numismatic al muzeului din Tîrgu Mureș sînt prezentate în următorul studiu, împreună cu lista descoperirilor din perioada de după 271. Descoperirile monetare sînt puse în legătură cu recucerirea Banatului de romani, alături de o parte din Oltenia și Muntenia (p. 34), ceea ce a favorizat pătrunderea monedei romane în Transilvania. Sînt prezente, de asemenea, cîteva observații privind viața de tip rural din această perioadă, legăturile comerciale active cu Imperiul roman în cadrul cărora moneda continua să rămînă principalul mijloc de schimb, structura articolelor oferite de Transilvania (vite, sare, aur, p. 36).

Următoarele zece studii prezintă tezaure monetare din epoca medievală și modernă (sec. XV—XVI — Sîngeorgiu de Pădure; sec. XIV—XVI — Băgaciu; sec. XVII — Solocma și Roteni; sec. XV—XVII — Oroiu, sec. XVI—XVIII — Tîrgu Mureș, sec. XVII—XVIII — Rîciu; sec. XVIII—XIX — Bărboși și Rîciu; sec. XIX—XX — Reghin). Cu acest prilej sînt semnalate monede mai deosebite sau mai rare, care au pătruns pe teritoriul Transilvaniei în limitele cronologice enunțate mai sus și, în același timp, este conturat tabloul circulației monetare. Merită să subliniem, cu precădere, importanța studiului *Tezaurul monetar de la Băgaciu, sec. XIV—XVI*, care cuprinde atît discuții detaliate despre prezența unor categorii monetare în circulația monetară a perioadei respective, cît și tipologia denarilor emiși la Kremnica în secolul al XVI-lea. În încheierea studiului, este reluată, în lumina acestui tezaur, acumulat încă la

sfinșitul secolului al XVI-lea, problema circulației monetare, îndeosebi prezența monedei de argint în Transilvania secolului al XVI-lea, prezentîndu-se structura și bibliografia tezaurelor descoperite în această zonă și aparținînd perioadei menționate.

Celelalte tezaure, eșalonate pe o perioadă întinsă (sec. XVII—XX) sînt însoțite în prezentarea lor de ample observații privind sistemul de prețuri, evenimentele de ordin politic și economic, cauzele, de multe ori determinate de tulburări sau mișcări sociale, ale ascunderii acestora.

Penultimul studiu prezintă un număr de 27 monede și medalii de aur, de o remarcabilă valoare, înșiruite pe un interval de timp de peste două milenii, conferind astfel o imagine de ansamblu asupra evoluției monedei de aur în decursul secolelor.

Volumul se încheie cu un studiu cuprinzînd repertoriul vaselor cu tezaure din Transilvania și Banat, sec. XV—XIX, autorii pornind de la premiza că acestea sînt date cu precizie acceptabilă de ultima monedă din tezaur, permițînd deci încadrarea cronologică a ceramicii medievale și moderne.

Lucrarea, apărută și în limbile germană și maghiară, este însoțită de planșe, de o calitate remarcabilă, cuprinzînd diverse tipuri monetare, harta descoperirilor precum și a planurilor principalelor castre din județul Mureș.

Remarcăm, de asemenea, o inovație care ține de tehnica catalogului numismatic și anume indicarea poziției reversului față de avers pe cadranul unui ceas (în locul sistemului cu săgeți).

Subliniind eforturile demne de admirat depuse de autori în realizarea acestui volum, importanța dublă (istorică și numismatică) pe care o reprezintă majoritatea studiilor cuprinse, sîntem în măsură să concluzionăm că o astfel de lucrare constituie un adevărat îndemn pentru valorificarea științifică a patrimoniului numismatic păstrat în diferite muzee bănățene.

DANA BALĂNESCU